

อนัตตลักขณสูตร

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย รูปเป็นอนัตตาไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปนี้จักได้เป็นอัตตาแล้ว รูปนี้ไม่พึง
เป็นไปเพื่ออาพาธ

อนัตตลักขณสูตร

๓๘๐

สรรพสิ่งทั้งหลายในโลก มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเสื่อมสลาย แม้แต่โลกนี้ ก็ยังมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ลักวันหนึ่งจะต้องแตกสลายไปในที่สุด เพราะไฟบรรลัยกัลป์บ้าง เพราะน้ำท่วมโลกบ้าง หรือบางครั้งก็เป็นเพราะลมพายุบ้าง อายุของมนุษย์จากที่เคยยืนยาวเป็นกัป เป็นแสน เป็นหมื่นปี ก็ค่อยๆ ลดลงมาเรื่อยๆ จนเหลือไม่กี่สิบปี พอเกิดมาแล้วก็มุ่งหน้าไปสู่ความเสื่อมสลาย เหมือนเดินเข้าไปสู่ปากของพญามัจจุราช

เพราะฉะนั้น ให้ถอนความยินดียินร้าย ถอนความอาลัยในโลกทั้งปวง แล้วมุ่งแสวงหาหนทางพระนิพพาน ทางสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์ เข้าถึงบรมสุขอันเป็นอมตะ การฝึกฝนใจให้หยุดนิ่ง เป็นพุทธวิธีที่จะทำให้เราหลุดพ้นจากทุกข์ได้อย่างแท้จริง จะเข้าถึงความสุขที่แท้จริง จนกระทั่งไปถึงอายตตนิพพาน อันเป็นเอกนันทบรมสุขที่ทุกคนปรารถนา

มีวาระพระบาลีใน อนัตตลักขณสูตร ว่า

“รูป ภิภขเว อนตตา รูปญจ ทิพ ภิภขเว อตตา อภวิสสนยิท ฐป อพาธาย ส่วตเตยย

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย รูปเป็นอนัตตาไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปนี้จักได้เป็นอัตตาแล้ว รูปนี้ไม่พึง

อนัตตลักขณสูตร

๓๘๑

เป็นไปเพื่ออาหาร”

ปัจจุบันนี้ ได้มีการพยายามค้นคว้า หรือหาหลักฐานในทาง พระพุทธศาสนา เพื่อนำมายืนยันเหตุผลในเรื่องว่า นิพพานเป็น อัตตา หรืออนัตตา มีความคิดเห็นที่ไม่เหมือนกันในนานาثرคณะ ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการตื่นตัวในการศึกษาธรรมะกันเพิ่ม มากขึ้น เพราะหลายๆ ท่านยังมีใจเป็นกลางๆ และรอการพิสูจน์ เพื่อทราบด้วยตัวเอง และที่ยิ่งไปกว่านั้น หลายๆ ท่านได้ลงมือ ปฏิบัติอย่างเอาจริงเอาจัง เพื่อจะพิสูจน์ให้รู้ว่า นิพพานเป็นอัตตา หรืออนัตตา ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าอนุโมทนา

นิพพานนั้นมีอยู่จริงไหม ก็ต้องขอยืนยันว่า มีอยู่จริงๆ เพราะมีหลักฐานบันทึกอยู่ในพระไตรปิฎก พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระอรหันต์ทั้งหลายท่านประพาสธรรม ก็เพื่อให้บรรลุ มรรคผลนิพพาน ดังนั้นนิพพานจึงเป็นเป้าหมายอันสูงสุดของ ทุกๆ คนในโลก มีหลายๆ ท่านเข้าใจไปว่า นิพพานเป็นอนัตตา คือ ไม่มีตัวไม่มีตน ว่างเปล่า แต่ไม่ได้อธิบายรายละเอียดว่า ที่บอกว่าว่างเปล่า นั้น ว่างเปล่า หรือขาดสูญจากอะไร

ที่จริงแล้ว นิพพานถ้าจะบอกว่าว่างเปล่า ก็คือว่างจาก กิเลสอาสวะทั้งหลาย ขาดสูญจากสรรพกิเลสทั้งมวล แต่คง ความเป็นนิจจัง เป็นสุขัง เป็นอัตตา เป็นตัวเป็นตนที่ทุกคน

อนัตตลักขณสูตร

๓๘๒

สามารถรู้เห็นได้ด้วยตัวเอง พิสูจน์ได้ด้วยใจที่หยุดนิ่งนั่นเอง เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติ จะนึกคิด ดันเดาเอาอย่างเดียวนั้นไม่ได้ ต้องลงมือปฏิบัติด้วยตัวเอง จึงจะเข้าถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา

คนในสมัยก่อน โดยเฉพาะในศาสนาพราหมณ์ เขามี การถกเถียงกันมากกว่า ที่สุดแห่งทุกข์ของเขานั้น เป็นอัตตาบ้าง มีลักษณะเป็นอาตมัน หรือปรมาตมันบ้าง แต่บางฝ่ายก็แย้งว่า ไม่ใช่ ทุกอย่างสูญหมด สุดท้ายของชีวิตก็เหลือแต่ความว่างเปล่าทั้งนั้น เมื่อกล่าวถึงพระนิพพานในทางพระพุทธศาสนา พระบรมศาสดาก็ทรงได้รับคำถามเหมือนกันว่า นิพพานเป็น อัตตา หรืออนัตตา

เนื่องจากพระพุทธร่องค์ทรงเห็นว่า หากตอบตรงๆ ว่า นิพพานเป็นอัตตา จะถูกมองว่า ทรงเห็นด้วยกับลัทธิพราหมณ์ ที่บอกว่า นิพพานเป็นอัตตา ถ้าจะทรงตอบว่า นิพพานเป็นอนัตตา จะถูกมองไปว่า ทรงเห็นด้วยกับเจ้าลัทธิที่นิยมการขาดสูญ เนื่องจากความเข้าใจกับคำว่านิพพานของแต่ละลัทธิ ก็มีความ เห็นไม่ตรงกันแล้ว เพราะฉะนั้นพระพุทธร่องค์จะไม่ทรงชี้ชัดว่า นิพพานเป็นอัตตาหรืออนัตตา จะทำให้เกิดการทะเลาะกันไปเสียเปล่าๆ แต่ทรงให้นัย เหมือนที่ทรงแสดงอนัตตลักขณสูตร

อนัตตลักขณสูตร

๓๘๓

ให้ปัญจวัคคีย์ได้รับฟังจนหายสงสัย เพราะได้รู้ได้เห็นเองแล้ว

*เนื้อหาละระของพระสูตรนี้ พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย รูปเป็นอนัตตา ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปนี้จักได้เป็นอัตตาแล้ว รูปนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ และบุคคลพึงได้ในรูปว่า รูปของเราจะเป็นอย่างนี้เกิด รูปของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะรูปเป็นอนัตตา ฉะนั้น รูปจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ และบุคคลย่อมไม่ได้ในรูปว่า รูปของเราจะเป็นอย่างนี้เกิด รูปของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย

เวทนาเป็นอนัตตา ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ถ้าเวทนาจักได้เป็นอัตตาแล้ว เวทนานี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ และบุคคลพึงได้ในเวทนาว่า เวทนาของเราจะเป็นอย่างนี้เกิด เวทนาของเราจะอย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะเวทนาเป็นอนัตตา ฉะนั้น เวทนาจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ และบุคคลย่อมไม่ได้ในเวทนาว่า เวทนาของเราจะเป็นอย่างนี้เกิด เวทนาของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย

สัญญาเป็นอนัตตา ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ถ้าสัญญานี้จักได้เป็นอัตตาแล้ว สัญญานี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ และบุคคลพึง

อนัตตลักขณสูตร

๓๘๔

ได้ในสัญญาว่า สัญญาของเราจะเป็นอย่างนี้เกิด สัญญาของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะสัญญาเป็นอนัตตา ฉะนั้น สัญญาจึงเป็นไปเพื่ออาหาร และบุคคลย่อมไม่ได้ในสัญญาว่า สัญญาของเราจะเป็นอย่างนี้เกิด สัญญาของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย

สังขารทั้งหลายเป็นอนัตตา ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ถ้าสังขารเหล่านี้จักได้เป็นอัตตาแล้ว สังขารเหล่านี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาหาร และบุคคลพึงได้ในสังขารทั้งหลายว่า สังขารทั้งหลายของเราจะเป็นอย่างนี้เกิด สังขารทั้งหลายของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะสังขารทั้งหลายเป็นอนัตตา ฉะนั้น สังขารทั้งหลายจึงเป็นไปเพื่ออาหาร และบุคคลย่อมไม่ได้ในสังขารทั้งหลายว่า สังขารทั้งหลายของเราจะเป็นอย่างนี้เกิด สังขารทั้งหลายของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย

วิญญาณเป็นอนัตตา ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ถ้าวิญญาณนี้จักได้เป็นอัตตาแล้ว วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาหาร และบุคคลพึงได้ในวิญญาณว่า วิญญาณของเราจะเป็นอย่างนี้เกิด วิญญาณของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะวิญญาณเป็นอนัตตา ฉะนั้น วิญญาณจึงเป็นไปเพื่ออาหาร และบุคคลไม่ได้ในวิญญาณว่า วิญญาณของเราจะเป็นอย่างนี้เกิด วิญญาณของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย”

อนัตตลักขณสูตร

๓๘๕

พระพุทธองค์ตรัสย้าว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ หรือชั้น ๕ นั้น เป็นอนัตตา และทรงถามปัญจวัคคีย์ว่า รูป นิจุ ภา อนิจจุ ภา “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอสำคัญความนั้นเป็นไฉน รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง” พระปัญจวัคคีย์ทูลว่า “อนิจจุ ภาเนเต ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า” “ก็สิ่งใดไม่เที่ยงสิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า” “เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า” “ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือจะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา” พระปัญจวัคคีย์ก็กราบทูลว่า “ข้อนั้น ไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าข้า” จากนั้นพระบรมศาสดาก็ทรงถามธรรมะในเรื่องของชั้น ๕ ไปตามลำดับ ตั้งแต่ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ว่าเที่ยงหรือไม่เที่ยง ทุกรูปก็ตอบเหมือนกันว่า ไม่เที่ยง เป็นทุกข์และก็เป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง

พระพุทธองค์ตรัสต่อไปว่า ตสฺมาติห ภิกฺขเว ยงฺกิญฺจ รูปิ อตีตนาคนตปจฺจุปฺปนํ “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล รูปอย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต ไกลหรือใกล้ ทั้งหมดก็เป็นแต่สักว่ารูป เธอทั้งหลายพึงเห็นรูปนั้นด้วยปัญญาอันชอบตามเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา

อเนกตตลักขณสูตร

๓๘๖

เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณอย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต ไกลหรือใกล้ ทั้งหมดก็เป็นแต่ลัทธิว่าเป็นเวทนา เป็นสัญญา เป็นสังขาร เป็นวิญญาณ เธอทั้งหลายพึงเห็นชั้นที่เหล่านั้นด้วยปัญญาอันชอบตามเป็นจริงอย่างนี้ว่านั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา”

พระปัญจวัคคีย์ได้พิจารณาเห็นไปตามความเป็นจริง ดังที่พระบรมศาสดาตรัสไว้ ทำให้บังเกิดความเบื่อหน่ายในรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เมื่อเบื่อหน่ายก็คลายความกำหนัด ความยึดมั่น ถือมั่นในชั้นทั้ง ๕ ตั้งแต่ชั้น ๕ ของกายมนุษย์ กายทิพย์ กายรูปพรหม กายอรูปพรหม แล้วเข้าไปถึงกายธรรม ไปตามลำดับ สุดท้ายก็เข้าถึงกายธรรมอรหัต ซึ่งเป็นธรรมชั้น เป็นนิจจัง เป็นสุขัง เป็นอตตะ เป็นสุขล้วนๆ ไม่มีทุกข์เจือปนเลย เป็นตัวตนที่แท้จริงภายใน

เมื่อหลุดร่อนจากเบญจขันธ์มาเป็นธรรมชั้น จิตของท่านก็หลุดพ้น เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ก็รู้ว่าหลุดพ้นแล้ว ทำให้ทราบชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์ได้อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นอีกเพื่อความเป็นอย่างนี้ไม่มีอีกแล้ว ที่นี้รู้กันเองว่า นิพพานซึ่งเป็นเป้าหมายอันสูงสุดนั้น เป็นอตตะ

อนัตตลักขณสูตร

๓๘๓

หรืออนัตตา จะได้รู้แจ้งด้วยตัวเองว่า “นิพพานํ ปรมํ สุขํ”
นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง ดังนั้นถ้าอยากรู้จักนิพพานกันจริงๆ ก็
ให้หมั่นนั่งธรรมะเป็นประจำ หมั่นฝึกฝนอบรมใจให้หยุดนิ่ง
จนกว่าเราจะเข้าถึงพระธรรมกายกันทุกๆ คน

